

**Forløbsbeskrivelse om
børn og unge med
komplekse
funktionsnedsættelser som
følge af prænatal
eksponering for rusmidler
og afhængighedsskabende
medicin**

Landskonferencen for sundhedsplejersker d. 8. maj 2023

Viden til gavn

Familiens gode liv – hvad udfordrer det?

Alkoholkultur i Danmark

”Alkohol er en del af den danske kultur på godt og på ondt og alkohol spiller en vigtig rolle på tværs af generationer og samfundslag. Vi bruger alkohol i festlige sammenhænge men også når vi hygger os i hverdagen. Alkohol – og endda et ret højt forbrug af alkohol – er normaliseret på tværs af generationer, og er forbundet med stor nydelse for mange”

”Blandt de nordiske lande står Danmark øverst på listen over alkoholforbrug, hvor både unge og voksne har den højeste drikkefrekvens og den største andel der drikker fem eller flere genstande ved samme lejlighed.”

Kilde: Alkohol – en del af dansk kultur på godt og ondt.
Redigeret af Thomsen, Kristine Rømer et. Al 2023

To scenarier i en problematik

Freja	Pelle
Mor har et normalt ungdomsliv frem til hun opdager graviditeten i uge 8.	Mor har et massivt forbrug af alkohol og andre rusmidler frem til hun opdager graviditeten i 20. uge.
Født til tiden med normale værdier, men har svært ved at sutte, er et uroligt barn, har svært ved at finde ro, sover uroligt, er utrøstelig, er sansesart. Bliver undersøgt af mange forskellige børnelæger for evt. sygdomsårsager, uden resultat.	Født til tiden og indlægges efter fødslen med mor med henblik på observation af tilknytning og forældreevne. Bliver anbragt i en plejefamilie da han er to år efter underretninger om vold og alkoholmisbrug og vanrøgt. Man har fokus på hans tilknytning i anbringelsen.
I børnehaven oplever man at hun ikke kan huske beskeder eller historier, hun er ofte syg og er ikke i trivsel. I skolen får hun svært ved at følge med fagligt og hun virker uoplagt.	Har svært ved at indgå i fællesskaber i børnehaven og i skolen, der er konflikter omkring ham, har forstyrres og forstyrrer andre. Derhjemme trækker han sig tilbage efter skoledagen, kan ikke rumme en masse aktiviteter.

I har en unik adgang til alle børn og kan derfor medvirke til at opspore børnene og hjælpe dem i retningen af de rette indsatser

Oplægget fokuserer på:

1. Hvad baggrunden er for de komplekse funktionsnedsættelser hos målgruppen
2. Hvad man skal være opmærksom på for at få øje på disse børn og unge
3. Hvilke indsatser/rammer der understøtter deres udvikling

Hvem er vi?

Helle Rotbøll Randløv

- Sociolog og fuldmægtig i Social- og Boligstyrelsen, i Team National koordination
- Projektleder på arbejdet med forløbsbeskrivelsen
- Pædagog med mange års erfaring fra både det almene og specialiserede praksisfelt

Mirjam Gismervik

- Specialkonsulent i Social- og Boligstyrelsen, i Team National koordination
- Bidraget som konsulent fra VISO til arbejdsgruppen bag forløbsbeskrivelsen
- Fysioterapeut med mange års erfaring fra det almene og specialiserede børneområde.

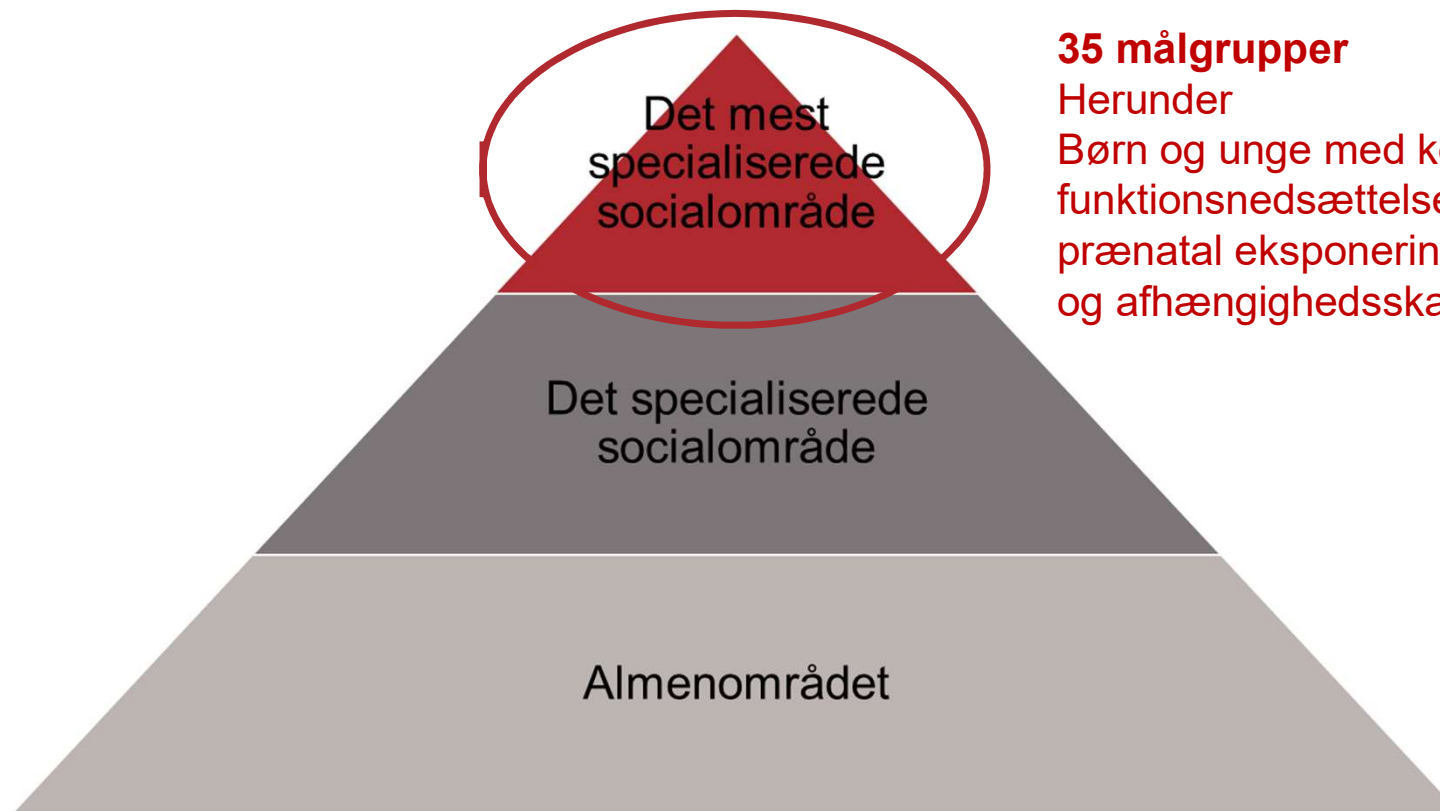
Hvad er National Koordination?

Team for National Koordination er oprettet i 2014

- Funderet i serviceloven § 13B
- Skal forebygge og forhindre yderligere afspecialisering af det *mest* specialiserede socialområde og området for specialundervisning
- Vi monitorerer tilbud og indsatser til og formidler viden om 35 målgrupper på handicap- og udsatte området

Specialisering på socialområdet

35 målgrupper

Herunder

Børn og unge med komplekse funktionsnedsættelser som følge af prænatal eksponering for rusmidler og afhængighedsskabende medicin

Forløbsbeskrivelser

Social- og Boligstyrelsen har udarbejdet otte forløbsbeskrivelser

6 på børneområdet:

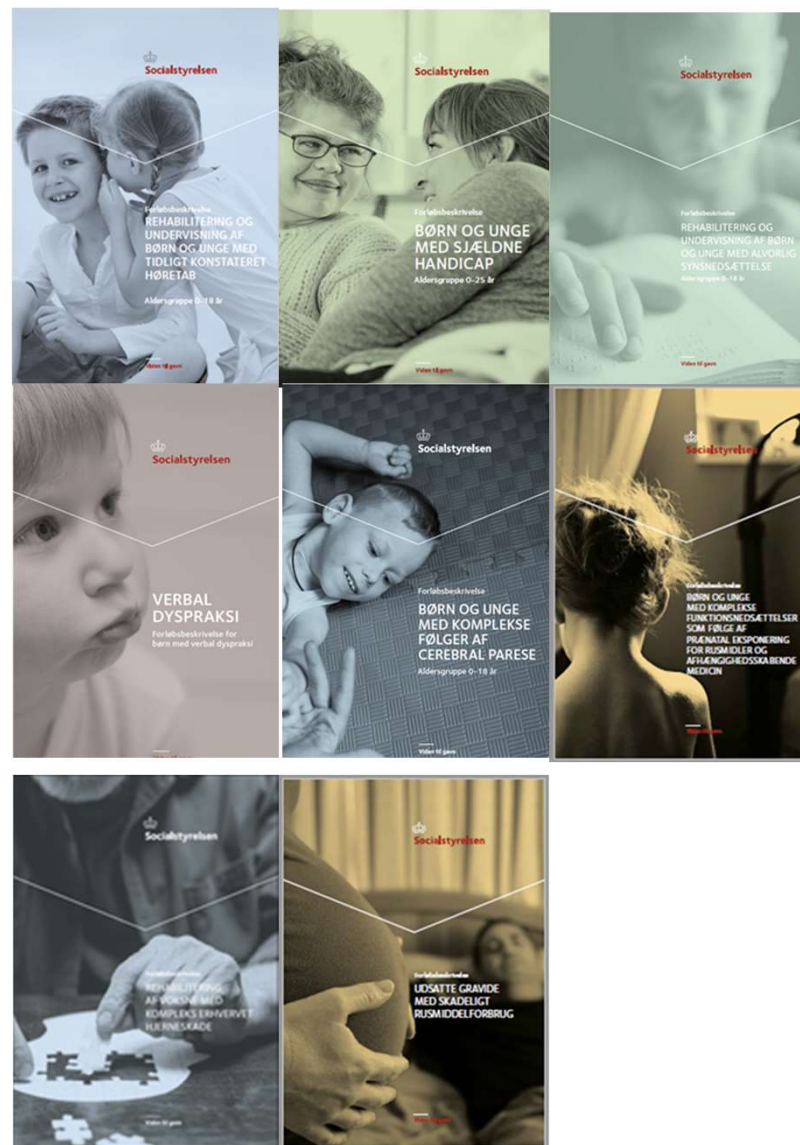
- Høretab
- Synsnedsættelse
- Sjældne handicap
- Verbal dyspraksi
- Cerebral Parese
- Rusmiddeleksponering

2 på voksenområdet

- Erhvervet hjerneskade
- Graviditet og skadeligt rusmiddelforbrug

Social- og Boligstyrelsen

Landskonferencen for sundhedsplejersker 2023

Forløbsbeskrivelsens tilblivelse og indhold

Deltagerkreds:

- Specialister og interessenter
- Arbejds- og referencegruppe
- Litteraturstudie udføres

Indhold:

- Målgruppebeskrivelse
 - *Demografi*
 - *Karakteristika*
- Faglige indsatser
- Organisering og samarbejde
- En række anbefalinger

Målgruppen

Børn og unge med komplekse funktionsnedsættelser som følge af prænatal eksponering for rusmidler og/eller afhængighedsskabende medicin

- Børnene har stor risiko for at opleve trivselsvanskeligheder og truet udvikling i en grad, hvor det påvirker deres funktionsniveau betydeligt
- Følgevirkningerne kan forveksles med andre problematikker
Fx omsorgssvigt og tilknytningsforstyrrelser
- Viden om rusmiddeleksponeringen og heraf følgende vanskeligheder følger med op gennem livet
De "vokser sig ind i problemer"

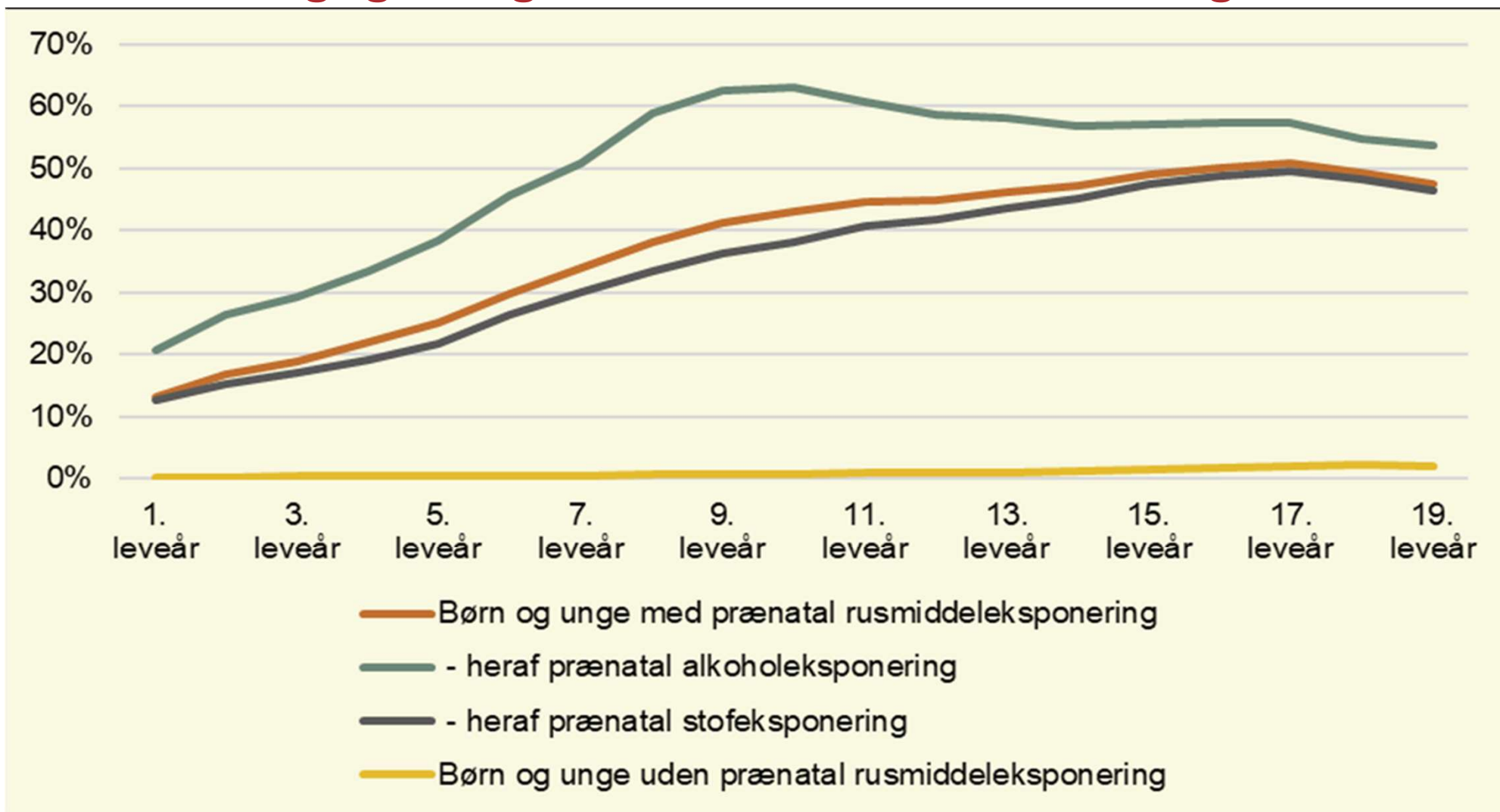

Hvor mange børn er der i målgruppen?

	2014	2015	2016	2017	2018
Målgruppen, totalt	1.996	2.208	2.609	2.906	3.206

- En tilførsel på ca. 300 børn om året
- Ny dansk forskning peger på at ca. 200 kvinder om året har et højt alkoholforbrug under graviditeten
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2468266722002638>

Rigtig mange af de her børn bliver anbragt

Rapport fra Nordens velfærdscenter 2022: "How to strengthen the focus on children affected by prenatal alcohol exposure to help them lead a good life?"

Table 1: Is it OK to drink a glass of wine or beer when you're pregnant?

	Wrong	Fine	Neither right nor wrong/do not know
Sweden	82%	4%	14%
Norway	84%	3%	13%
Finland	86%	5%	9%
Denmark	64%	9%	27%

(IQ-initiativet, 2022)

https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2022/09/220909-FASD_final.pdf

**Samme mængde/timing for
føtal rusmiddeleksponering
kan give forskellige
symptomer**

Høj kompleksitet

Flere faktorer spiller ind:

- Genetik, mors miljø i fosterlivet, dosis, fosterets udviklingsstadium ved eksponering og antal eksponeringer
 - *Samme mængde af rusmiddel kan have forskellige symptomer*
- Andre beskyttende eller belastende faktorer, både før og efter fødsel, kan gensidigt påvirke hinanden og skabe en unik kombination

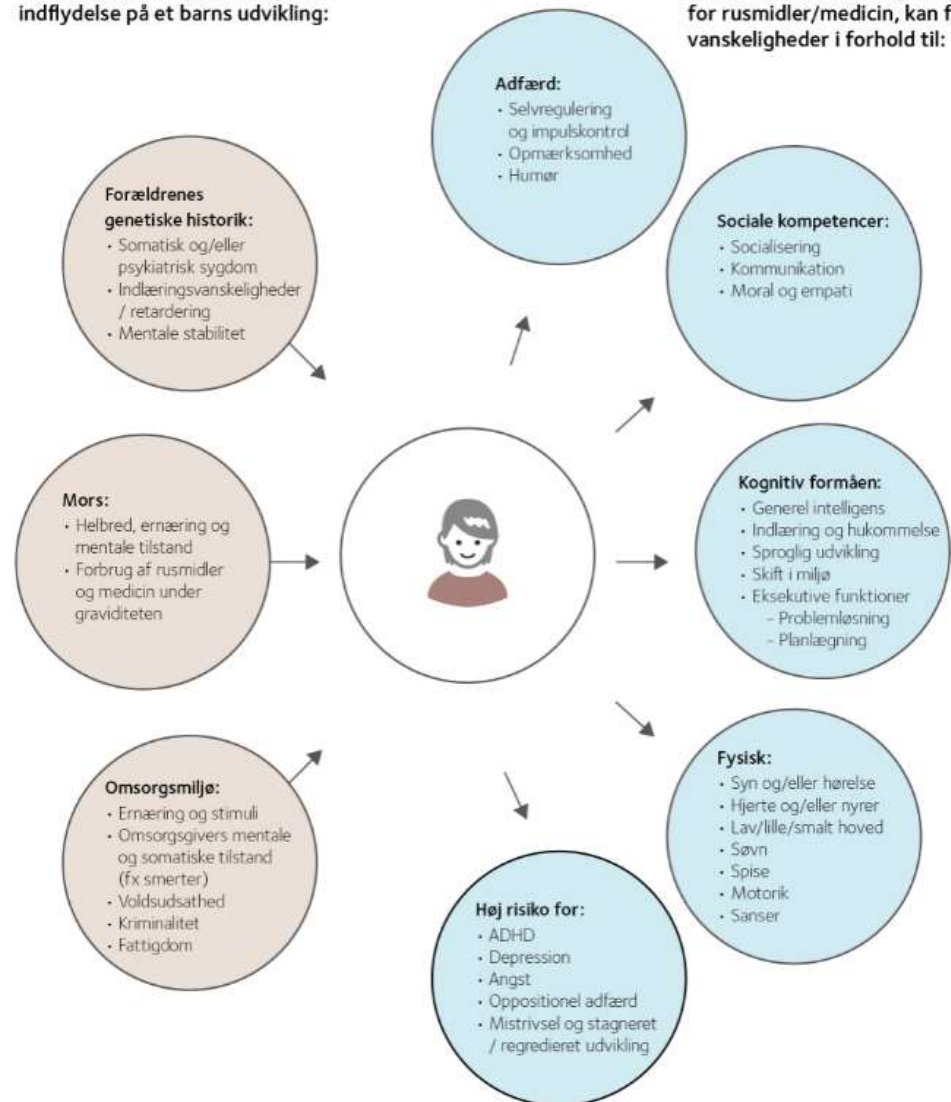
Væsentligt at:

- Øge mængden af tidlige og beskyttende faktorer omkring barnet
 - *for at minimere skader og belastninger*
- Sætte tidligst muligt ind med udviklingsstøttende og kompenserende indsatser
 - *For at give barnet de bedste betingelser for trivsel og udvikling.*

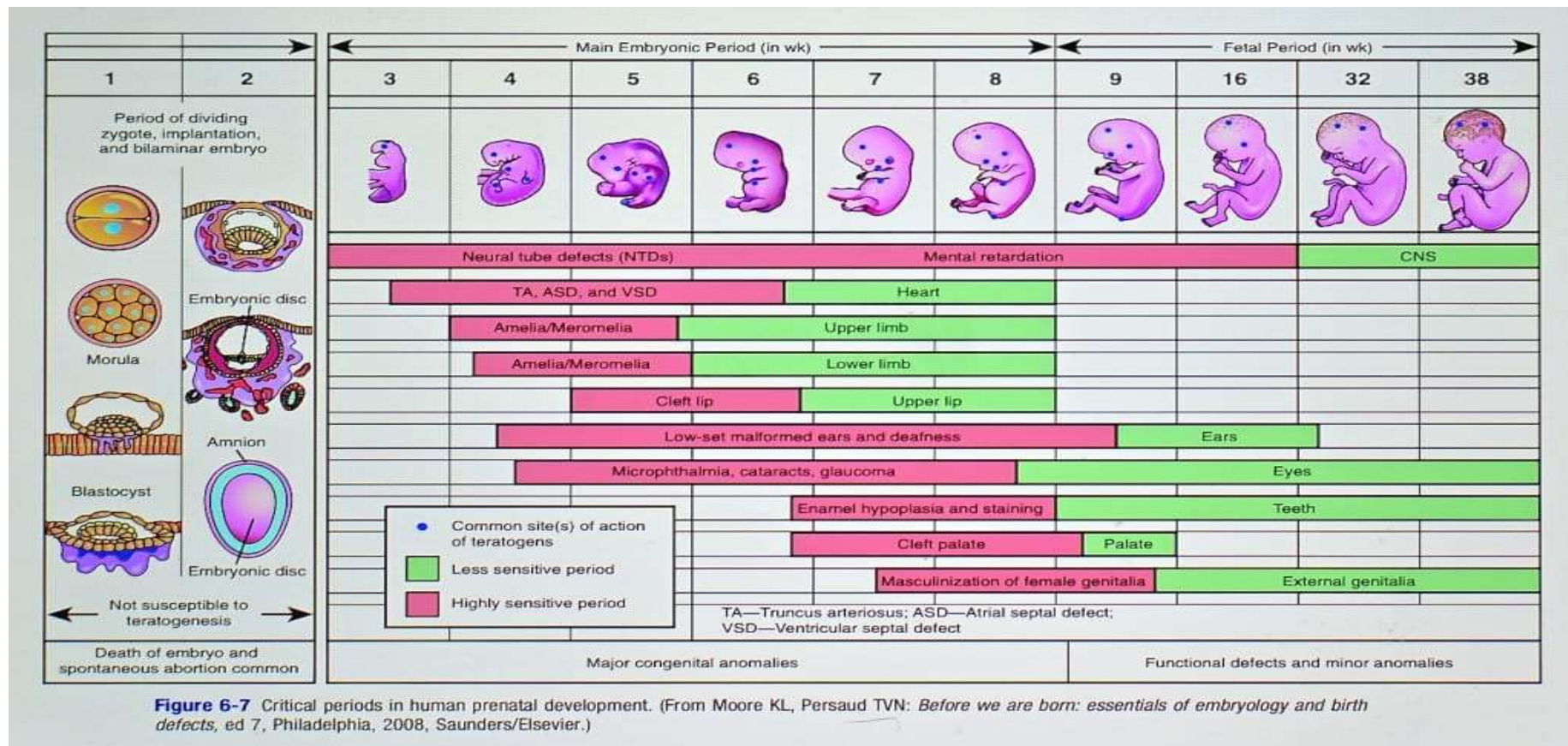
Influerende faktorer

Faktorer, der kan påvirke og have indflydelse på et barns udvikling:

Et barn, prænatalt eksponeret for rusmidler/medicin, kan få vanskeligheder i forhold til:

Timing

Hvordan kan det se ud?

Spæd- og småbørn

Preterm, lav fødselsvægt

Hurtig vejtrækning

Passiv eller overaktiv, utrøstelig

Forstyrret søvnrytme og spising

Abstinenssymptomer

Over/underreagerer på lys, lyd, lugt og berøring

Nedsat hørelse og syn

Svært ved øjenkontakt, enten undvige/langvarige pauser/stirre uden at kunne afbryde

Forsinket tidlig sprogligudvikling gestik, mimik, pludren, første ord m.m.
Forsinket motorisk udvikling, fx finmotorik

Skolebørn

Svært ved at igangsætte aktiviteter, fastholde en aktivitet, være opmærksom og have overblik

Svært ved at planlægge og gennemføre opgaver som er sammensatte og går over tid og ved at huske, særlig korttidshukommelsen kan være dårlig

Vanskeligt at overføre erfaringer, forstå matematiske begreber fx til tid og penge

Svært ved at forstå nuancer i sproget, forudse konsekvenser af handlinger, og kan være impulssive

Kan have usædvanlige kontaktmønstre, påfaldende afvisende eller ukritisk opsøgende i kontakten

Svært ved indsovning, sover uroligt.

Unge

Svært ved dagligdagsrutiner såsom at gå i bad, børste tænder og pakke skoletaske – i markant højere grad end hos jævnaldrende

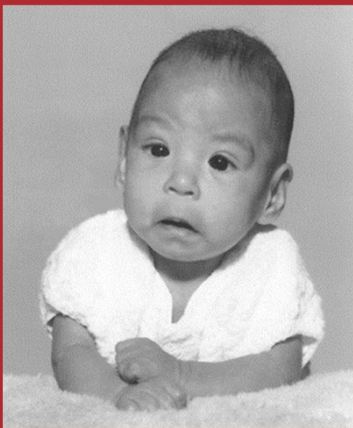
Indsovning er stadig svært.

Kan ikke så nemt overskue dagligdagen, i højere grad end jævnaldrende

Social isolation, symptomer på opmærksomhedsforstyrrelser, forsøg med selvmedicinering for uro, sanseforstyrrelser

Effekt af alkohol på fosteret

Påvirkning af tidlig hjerneudvikling

Kilde Professor dr. Med og børnelæge Arendal/Norge Jon Skranes
oplæg Regionale temadage september 2019

- Reduceret dannelse af nerveceller
- Øget død af nerveceller
- Afvigende nerveceller
- Afvigende vandring af nerveceller
- Skade af støttevæv – gliacellerne
- Afvigelser i nervebanerne
- I synapser ses reduceret mængde transmittorsubstanser og hæmmet impulsoverføring
- Mindre hjernevolumen, specielt af pandelap
- Reduceret hjernebjælke
- Sammenhæng mellem hjerneafvigelse og mængde alkohol, ansigtstræk og grad af CNS funktionssvigt

Effekt af alkohol på fosteret

Fysiske kendetegn

Kilde Professor dr. Med og børnelæge Arendal/Norge Jon Skranes
oplæg Regionale temadage september 2019

- **Karakteristiske ansigtstræk** ved alkoholeksponering afhængigt af timing og mængde
- **Medfødt hjertefejl** (VSD, ASD etc.)
- **Hørselsdefekter**
- **Synsdefekter** (skelen, vindøje, synsnedsættelse, hypoplasi af synsnerve etc.)
- **Tand-/kæbedefekter** (malokklusion)
- **Lav fødselsvægt**
- **Skeletfejl** (skoliose, ekstremitetsdefekter, forsinket skeletalder etc.)
- **Nyremisdannelser**

Andre rusmidler og medicin, hvad ved vi?

Kilde Professor dr. Med og børnelæge Arendal/Norge Jon Skranes
oplæg Regionale temadage september 2019

Påvirkninger af barnet

- **Lav fødselsvægt kan relateres til**
 - ✓ Rygning
 - ✓ Opiater
 - ✓ Kokain
 - ✓ Methamfetamin
- **Specifikke indlæringsvanskeligheder kan relateres til**
 - ✓ Kokain, heroin
 - ✓ Methamfetamin, marihuana, nikotin
- **Motoriske vanskeligheder kan relateres til**
 - ✓ Ecstasy

Social- og Boligstyrelsen

NATKO oplæg for VISO specialister 7. marts 2023

Side 20

Nyt studie af Marcella Broccia 2023

Opsporing – kendetegn ved graviditeter med højt alkoholforbrug

Heavy prenatal alcohol exposure and overall morbidities: a Danish nationwide cohort study from 1996 to 2018

Marcella Broccia MD, Anders Munch MSc, Bo Mølholm Hansen PhD, Kathrine Kold Sørensen MScPH, Thomas Larsen MD, Katrine Strandberg-Larsen PhD, Prof Thomas Alexander Gerds PhD, Prof Christian Torp-Pedersen DrMedSci, Prof Ulrik Schiøler Kesmodel PhD

Kendetegn mødre med højt alkoholforbrug under graviditeten

4823 graviditeter over 22 år - Forekomst ifht NB:

- Psykiatrisk lidelse 50 vs 9,6 %
- Rygning 64 vs 16 %
- Lav uddannelsesniveau 64 vs 17,6 %

Kendetegn børn

4799 børn født mellem 1996 og 2018

- Lav fødselsvægt
- Underudviklet foster
- For tidligt født
- Lav apgar score

Analyse af henvendelser til VISO

Perioden 2019-2021: 12 sager

- Ofte anbragt udenfor hjemmet
- Den prænatale rusmiddeleksponering var ikke kendt eller tillagt betydning
- Livshistorie med (indikationer på) rusmiddel-/medicinformbrug hos mor før, evt. under, efter graviditet, evt. via miljø
- Ofte lav fødselsvægt, evt. født før termin
- Trivselsvanskeligheder som spæd
- Opmærksomhedsforstyrrelser, evt. ADHD diagnosticeret
- Sanseforstyrrelser
- IQ i den lave ende/mental retarderet og/eller normalbegavet med "skæv" kognitiv profil
- Mange indsatser afprøvet - uden effekt

Anbefalingerne fra forløbsbeskrivelsen

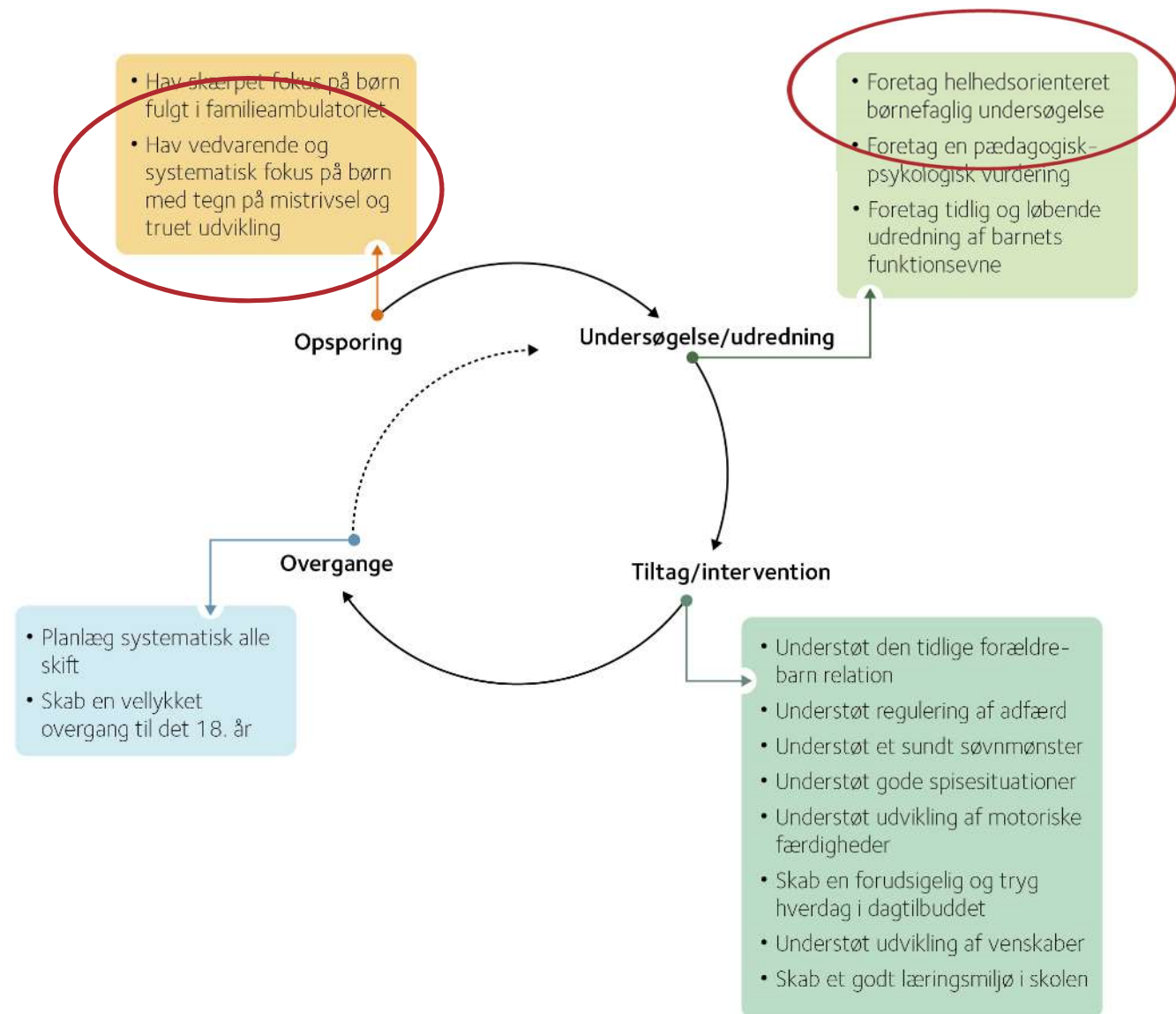
1. Skærpet fokus på opsporing
2. Identificér støttebehov gennem tværfaglig udredning
3. Helhedsorientering med indsatser baseret på aktuelt bedste viden
4. Særligt fokus på børn i målgruppen som er anbragt uden for hjemmet
5. Tværfaglig og tværsektoriel koordinering omkring højt specialiserede indsatser

Link til forløbsbeskrivelsen:

<https://sbst.dk/udgivelser/2022/boern-og-unge-med-komplekse-funktionsnedsaettelser-som-foelge-af-praenatal-eksponering-for-rusmidler-og-afhaengighedsskabende-medicin>

Kerne- elementer i indsatsen

Opsporing og udredning

Redskaber:

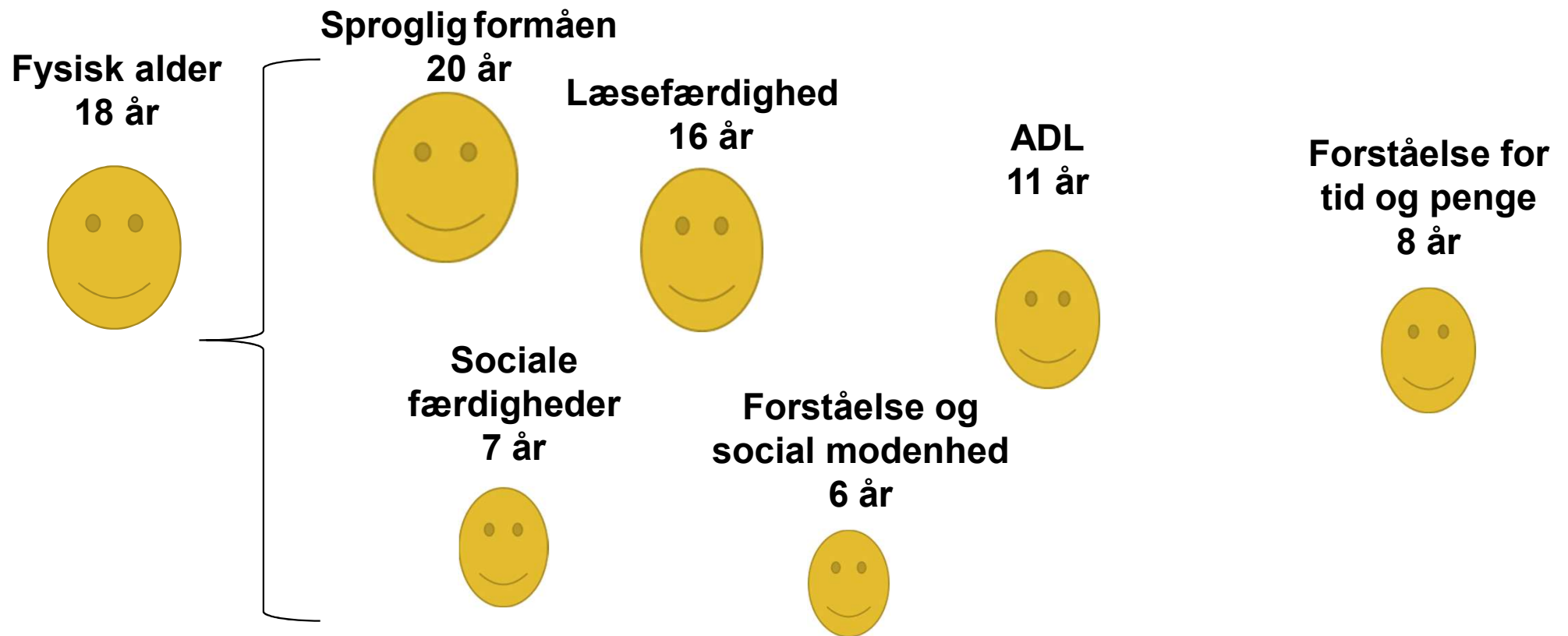
- Opsporingsmodellen
- Børnelinealen
- Signs of safety
- Psykisk Udvikling og Funktion - PUF
- Alarm Distress Baby Scale – ADBB
- The Newborn Behavioral Observations - NBO

Når et barn skal undersøges med henblik på at afsøge følger af en prænatal rusmiddeleksponering:

VIGTIGT

- at udredning sker både af børnelæge og psykolog – gerne i familieambulatoriernes børneopfølgning
- I de regioner der ikke har børneopfølgning i regi af familieambulatoriet bør barnet ses og udredes somatisk af en børnelæge og få afdækket kognitivt funktionsniveau gennem en psykologisk udredning

Eksempel på udviklingsniveauer hos en 18 årig med FASD:

Rammer der understøtter barnets udvikling

Både hjemme, i dagtilbuddet og skolen

VIGTIGT at de voksne omkring barnet

- Kan skabe genkendelighed:
 - *Samme plads*
 - *Samme ting*
 - *Samme rækkefølge*
- Forstår de vanskeligheder barnet har
- Lærer at forstå og fortolke uhensigtsmæssig adfærd
 - *En uhensigtsmæssig adfærd er tegn på, at noget bliver for svært*

Rutiner, struktur og forudsigelighed

- Visualiser med piktogrammer
- Fjern unødige stimuli – både visuelt og auditivt – meget støj fra andre børn kan være helt overvældende
- Afslut aktiviteter i tide – før barnet bliver overstimuleret
- Skab tryghed – kendte voksne, brug rolig stemme
- Giv korte beskeder
- Forbered barnet på overgange i løbet af dagen
- Vær nærig med ord – ja og nej er fint – ikke lange forklaringer
- Begræns valgmuligheder – minimer overraskelser

Vigtigste take home messages:

- Disse børn og unge findes!
- Hvis vi opdager dem og tolker deres vanskeligheder rigtigt, kan vi støtte og hjælpe dem til bedre trivsel og udvikling.
- I er vigtige for at dette kan finde sted!

Hvis du møder et barn eller ung, der har kendetegn der kan matche en rusmiddeleksponering og ikke ved hvor du skal henvende dig eller få hjælp – så ring til VISO

Tlf. 72 42 40 00

Eller skriv til viso@sbst.dk

Podcastserie

Du kan finde podcast serien her:

<https://sbst.dk/tvaergaende-omrader/national-koordination/forloepsbeskrivelse/boern-og-unge-med-komplekse-funktionsnedsaettelser-som-foelge-af-praenatal-eksponering-for-rusmidler-og-afhaengighedsskabende-medicin/podcasts>

Eller på dine egen podcast App

– hvis du søger på Social- og Boligstyrelsen

I er velkomne til at tage kontakt:

Helle R. Randløv – herr@sbst.dk

Mirjam Gismervik – migi@sbst.dk